

1. การเรียนรู้แบบเท่าเทียมกันจากปฏิสัมพันธ์ในแวนอน ซึ่งความถ้อยที่ถ้อยอาศัย และแบบผ่อนปรนเข้าหากันของชาวบ้านและโรงเรียน พบว่ามีปฏิสัมพันธ์กันคล้ายในชุมชน เป็นการรวมใจกันด้วยความเอื้ออาทร โดยที่โรงเรียนแม้ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐแต่ยังคงดัดแปลง โดยการปฏิบัติตามนโยบายปฏิบัติการทางจิตวิทยาทำให้เกิดความเท่าเทียมและเสมอภาค

2. การเรียนรู้แบบไม่เท่าเทียมกันจากปฏิสัมพันธ์ในแบบแนวตั้ง ปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นจาก ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพูดข้างเดียว ทั้งยังไม่ฟังความคิดเห็นจากใครๆ มักจะถามเองตัดสินใจเอง ถ้าไม่เช่นนั้นก็อาจถูกฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าเข้าครอบงำความคิด นอกจากนี้ยังถูกให้บังคับร่วม โดยการถูกผลักดัน จะด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม จนทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดคิดว่าตนเองไม่มีสิทธิ์ หรือ เอกสิทธิ์ที่จะเข้าร่วมในงานนั้นๆ นอกจากนี้ยังเป็นกลอุบายและเงื่อนไขในการให้เข้าร่วมของผู้มีอำนาจเหนือกว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงไม่เท่าเทียมกันอย่างเห็นได้ชัด

3. ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและ โรงเรียน เป็นความสอดคล้องสัมพันธ์กันกับ สภาพของชุมชนที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนและบุคคลในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัด กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่คนทุกคนจะเรียนรู้จากสภาพการณ์และเงื่อนไขรอบๆ ตัว ตลอดจนแสวงหาทางออกจากการเผชิญปัญหา โดยอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบแนวราบ การเรียนรู้จากการทำงานและสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระจากที่ต่างๆ โดยไม่จำกัดวัย จำกัดเวลา และสถานที่ เป็นวิถีชีวิตและสามารถเรียนรู้ได้ตามต้องการตรงกับสิ่งที่สนใจ สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง จากครอบครัว จากวัด จากปราชญ์ชุมชน ดังนั้นถ้าชุมชนและโรงเรียนมีปฏิสัมพันธ์ ก็จะสามารถส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ยึดความต้องการพื้นฐานของคนในชุมชนเป็นหลักใหญ่ เป็นแกนกลางของคนในชุมชน จะทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ สภาพหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่ล้วนอยู่ห่างไกลจึงทำให้มีปฏิสัมพันธ์กันเพราะ ได้พึ่งพาอาศัยกันและกันภายในชุมชน จึงทำให้เกิดความเท่าเทียมกันของปฏิสัมพันธ์ในแวนอน

4. ครูคือผู้มีบทบาทเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด สัมพันธภาพของครูที่มีต่อนักเรียน จะเป็นสายใยที่เชื่อมสัมพันธภาพอาจจะติดต่อกันได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม แสดงให้เห็นว่าโรงเรียน และชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกเป็นความถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันขึ้น ชุมชนเข้มแข็ง ร่วมมือร่วมใจด้วยความสัมพันธ์กันค่อนข้างเหนียวแน่น ทั้งนี้เพราะมีกิจกรรมทางสังคมให้คนกลุ่มนี้พบปะกันเป็นประจำ โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนาที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้แล้วคนในชุมชนยังจัดให้มีองค์กรชุมชนที่เป็นแหล่งรวมตัวกันทำงานเพื่อชุมชนเป็นกิจกรรมที่นับได้ว่าเป็นหัวใจในการดำเนินงานกิจกรรมในชุมชน จึงเกิดเป็นปฏิสัมพันธ์แบบให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม

5. การจัดการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่จัดสื่อการเรียนการสอนโดยมี ผู้รับผิดชอบคือ ครูผู้สอน ส่วนใหญ่จะใช้สื่อการเรียนการสอนจากของจริง นอกจากนี้ยังรวมถึง

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการจัดสื่อการเรียนการสอนประเภทของจริงดังกล่าวเป็นการจัดประสบการณ์ตรง และเป็นรูปธรรมให้กับผู้เรียน โดยหลักสูตรควรทำให้เด็กได้พบกับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมให้มากที่สุด ประสบการณ์ตรงที่ผู้เรียนได้รับจากสื่อการเรียนการสอนประเภทของจริงยังมีผลต่อการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้จากของจริง ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เป็นรากฐานของประสบการณ์ทั้งปวง ซึ่งเป็นการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งประเภททรัพยากรบุคคล และแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชน

6. การมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้าน ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ปราชญ์ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมในลักษณะการเป็นวิทยากรในบางเนื้อหา เช่น การสอนพืชสมุนไพร การต่อกิ่ง ดิดดา การปลูกป่า ปราชญ์ชาวบ้านจะมีส่วนร่วมโดยการเป็นวิทยากรเมื่อผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ การให้ปราชญ์ชาวบ้านทำหน้าที่แทนครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนภายในโรงเรียนหรือภายในชุมชน จึงเป็นสิ่งที่ชัดเจนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปด้วยดีแม้จะเป็นเพียงบางส่วน การมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมในลักษณะของการอบรมจัดเกล้าอย่างไม่เป็นทางการ เป็นแนวหนึ่งในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ไม่ให้เกิดความแปลกแยกของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น และได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเสมอภาค

7. การเน้นความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความพร้อมของชุมชน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม อันเป็นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มีประโยชน์อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลถือว่ามีคุณค่าที่สุด เช่น ปราชญ์ชุมชน การดำเนินงานในชุมชน มีการประสานกิจกรรมหลายด้านเข้าด้วยกันในลักษณะที่เป็นองค์รวม เพราะปัญหาในชนบทในแต่ละหมู่บ้านมิใช่มีเพียงปัญหาเดียว หากแต่มีหลายปัญหาด้วยกัน ดังนั้นการประสานกิจกรรมต่างๆ เช่น ทางด้านการเกษตร การศึกษา การสาธารณสุข การปกครอง ฯลฯ ให้ประกอบขึ้นมาเป็นเป้าหมายร่วมกัน ล้วนเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชุมชน โดยยึดความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก แทนที่จะยึดเอากระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นหลักอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคคลในท้องถิ่น หรือการสนับสนุนการเรียนรู้โดยอาศัยภูมิปัญญา

อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์ (2545 : 33 – 34) ได้สรุปแบบของการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชน ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกระบวนการทางสังคมซึ่ง เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบชายขอบ เป็นลักษณะการร่วมมือ หรือ การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชนที่มีข้อจำกัด เนื่องจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่าง สอง ฝ่าย

2. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบเป็นบางส่วน เป็นการเข้ามาเกี่ยวข้อง ของประชาชนในระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษา ที่เป็นตัวแทนของผู้ปกครองและชุมชน ที่รัฐถือว่าเป็นนโยบายสำคัญ ซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรมในการจัดการศึกษาของไทย

3. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบสมบูรณ์ เป็นการมีส่วนร่วมระหว่าง สถานศึกษาและชุมชน โดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มข้น และเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพล ต่อกิจกรรมร่วมกัน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้เต็มที่ ทั้งการร่วมคิดร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมิณผล และ ร่วมรับประโยชน์ตามกฎหมายทางสังคม สิทธิ และอำนาจของประชาชน

พินิจดา วีระชาติ (2542 : 42) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนซึ่งเป็น ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นประ โยชน์ต่อการศึกษา ดังนี้

1. การนำสิ่งต่างๆเข้ามาในห้องเรียน ครูอาจเอามาเองหรือให้นักเรียนช่วยกันนำมา ครูต้องพิจารณาว่านักเรียนต้องนำมาได้สะดวก ไม่ยุ่งยากลำบากในการนำและการเดินทางของ นักเรียน สิ่งที่นักเรียนนำมาส่วนมากเป็นสัตว์เลี้ยง หรือ ไม่ก็เป็นเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งที่จะ เรียนรู้ เช่น ใบไม้ กิ่งไม้ ดิน หิน แร่ เป็นต้น

2. ครูนำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อศึกษาสิ่งต่างๆตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ของการเรียนรู้ เช่น นำนักเรียนไปสวนสาธารณะ ไปดูป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา สวนสัตว์ เหมืองแร่ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ นา ไร่ เป็นต้น

3. การให้นักเรียนทำกิจกรรมเพื่อเสริมความรู้ ความเข้าใจสิ่งต่างๆ เช่น ให้นักเรียน เลี้ยงสัตว์ในโรงเรียน ปลูกต้นไม้ เก็บตัวอย่างพืช ดิน หิน แร่ เป็นต้น ครูอาจให้นักเรียนทำที่ โรงเรียนหรือที่บ้านก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม

จากหลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ในการจัดการเรียนรู้มีแนวทางและหลักการหลายรูปแบบ ทั้งการเรียนรู้จากชุมชนที่ เป็นบุคคลในชุมชน การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงในชุมชน การเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราว ประวัติศาสตร์ของชุมชน การเรียนรู้จากการสัมผัสธรรมชาติ การเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง สถานศึกษากับชุมชน การเรียนรู้จากวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าว สถานศึกษาและ ชุมชนจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในอันที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน มีหลายวิธีหลายรูปแบบซึ่งครูผู้สอนควรจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ ตลอดจนความสนใจของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้มีนักวิชาการศึกษา สถาบันเกี่ยวกับการศึกษา ได้ให้หลักการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไว้ ดังนี้

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และ คารณี คำวังนัง (2545 : 53 – 54) ได้ให้หลักการเกี่ยวกับการศึกษานอกสถานที่ ซึ่งครูผู้สอนควรปฏิบัติในการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ดังนี้

1. **ขั้นเตรียมการ** หลังจากครูผู้สอนและผู้เรียนตัดสินใจที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการศึกษานอกสถานที่ ควรร่วมกันเตรียมการ ดังนี้

1.1 จัดทำแผนการศึกษานอกสถานที่และกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกสถานที่

1.2 กำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะไปศึกษานอกสถานที่

1.3 ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าของสถานที่

1.4 กำหนดกิจกรรมที่จะปฏิบัติ

1.5 กำหนดเครื่องแต่งกายที่เหมาะสม

1.6 เตรียมเครื่องมือเครื่องใช้

1.7 วางแผนการศึกษานอกสถานที่ เช่น วิธีการเดินทาง จุดเริ่มต้น กิจกรรมที่จะปฏิบัติและผลสำเร็จของงาน

1.8 แบ่งกลุ่มผู้เรียนตามความสนใจ วางแผนการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม เตรียมประเด็นที่จะศึกษาเรียนรู้ เตรียมอุปกรณ์ของกลุ่ม เตรียมตั้งคำถามเพื่อการซักถาม หรือการสัมภาษณ์ล่วงหน้า

1.9 ขออนุญาตผู้ปกครอง ผู้บริหาร โรงเรียน

1.10 เตรียมยานพาหนะ (กรณีศึกษานอกชุมชน)

1.11 เตรียมผู้ดูแลนักเรียน (กรณีศึกษานอกสถานที่กลุ่มใหญ่)

1.12 สร้างข้อตกลงเพื่อการปฏิบัติร่วมกันในการศึกษานอกสถานที่

2. **ขั้นการศึกษานอกสถานที่** ครูผู้สอนควรดูแลให้การศึกษานอกสถานที่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ โดยครูควรแสดงบทบาทเป็นผู้นำกลุ่ม หรือผู้นำชม ดังนี้

2.1 อธิบายสภาพทั่วไปของสถานที่ที่ศึกษา

2.2 สังเกตสิ่งที่น่าสนใจและตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนติดตาม สังเกตหาข้อมูลเพิ่มเติม

อภิปรายเพื่อหาข้อสรุปที่เหมาะสม

2.3 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษา สังเกต สัมภาษณ์ อภิปราย จัดบันทึก วาดภาพ ถ่ายภาพ หรือสัมผัสของจริง โดยครูผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนร่วมในกิจกรรมการศึกษา นอกสถานที่ให้มากที่สุด

2.4 ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากการศึกษานอกสถานที่

3. **ขั้นสรุปผลการเรียนรู้** หลังการศึกษานอกสถานที่ ครูผู้สอนควรให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม อภิปรายและสรุปผลการศึกษานอกสถานที่ และจัดทำรายงานผลการศึกษานอกสถานที่ของกลุ่ม โดยการรายงาน การอภิปราย การจัดนิทรรศการ การวาดภาพ หรือการทบทวนด้วยภาพ (Graphic Review) อย่างเป็นอย่างหนึ่งตามความถนัดของผู้เรียนในกลุ่ม

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 48 – 62) ได้ให้คำแนะนำการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้

ในการออกไปหาข้อมูลจากบุคคลในหมู่บ้านหรือจากการออกไปสังเกต สัมภาษณ์ หรือ สอบถาม สิ่งที่นักเรียนต้องคำนึงถึงคือ แสดงความเคารพผู้ที่จะไปสัมภาษณ์ ไม่แสดงกิริยาที่ไม่ สุภาพ และสร้างความรำคาญแก่บุคคลอื่น ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม บันทึกข้อมูลให้ละเอียด ควรมีมารยาทในการแสดงความเคารพผู้ใหญ่ กิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนมีดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ศึกษาอะไรจากชุมชน

1.1 ให้นักเรียนทุกคนตอบคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนอยากรู้จากชุมชนด้วยตนเอง ก่อน เพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนที่จะออกไปศึกษาชุมชน

คำถามชุดที่ 1 นักเรียนต้องการอะไรจากชุมชน

คำถามชุดที่ 2 นักเรียนต้องการรู้เรื่อง เรื่องในข้อ 1 เพื่ออะไร

คำถามชุดที่ 3 นักเรียนจะรู้เรื่องเหล่านั้นมาจากไหน

คำถามชุดที่ 4 เมื่อเราออกไปศึกษาชุมชน เราควรปฏิบัติอย่างไร

กิจกรรมที่ 2 รวมกลุ่มร่วมคิด

2.1 แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มช่วยกันสรุปคำถามที่ได้จากกิจกรรมที่ 1 ให้เป็นคำถาม ของกลุ่มเพียงชุดเดียว โดยระงับอย่าให้คำถามซ้ำกัน

2.2 ให้กลุ่มเตรียมตัวแทนรายงานคำถามที่กลุ่มได้ตั้งไว้ให้เพื่อนๆ ในชั้นเรียน ได้ทราบด้วย แล้วเขียนคำถามที่กลุ่มได้สรุปไว้เพื่อเสนอให้เพื่อนบันทึก

กิจกรรมที่ 3 ปรับปรุงคำถาม

3.1 ให้ทุกคนในกลุ่มช่วยกันปรับปรุงคำถามของกลุ่มตนเอง ให้เป็นคำถามที่ เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการจะทราบ เพราะบางเรื่องต้องใช้คำถามปลายปิด บางเรื่องต้องใช้คำถาม ปลายเปิด

3.2 หลังจากที่ได้ช่วยกันปรับปรุงคำถามแล้ว ให้ช่วยกันกำหนดแหล่งข้อมูล ลงไปท้ายคำถามด้วยว่า จะได้ข้อมูลนั้นจากใครและอย่างไร เช่น ปัจจุบันหมู่บ้านกาหลง มีประชาชนอาศัยอยู่ที่ครอบครัว (ข้อมูลหาจาก ผู้ใหญ่บ้าน)

กิจกรรมที่ 4 ทบทวนข้อตกลง

4.1 ให้กลุ่มทบทวนข้อควรปฏิบัติในการออกไปสำรวจข้อมูลจากชุมชนเกี่ยวกับมารยาท การเดินทาง ขั้นตอนการไปหาข้อมูล บันทึกข้อตกลง

4.2 ให้กลุ่มแบ่งหน้าที่กันภายในกลุ่มเพื่อทำงาน โดยแบ่งหน้าที่ดังนี้

ผู้ทำหน้าที่นำจดหมายไปส่งหรือไปนัดหมาย

ผู้ทำหน้าที่ผู้สัมภาษณ์หรือผู้ถาม

ผู้ทำหน้าที่จดบันทึก

ผู้ทำหน้าที่สังเกต

4.3 ให้กลุ่มฝึกซ้อมการแนะนำตัว การสัมภาษณ์ และการกล่าวขอบคุณเมื่อออกไปศึกษาชุมชน

กิจกรรมที่ 5 บันทึกข้อมูล ขณะศึกษา

5.1 ในขณะที่นักเรียนกำลังสังเกต หรือสัมภาษณ์ ให้นักเรียนพยายามบันทึกข้อมูลให้ละเอียดที่สุดลงในสมุดฝึกปฏิบัติ

5.2 หลังจากนั้นให้กลุ่มช่วยกันวาดแผนที่หมู่บ้าน ซึ่งในแผนที่ควรจะแสดงสถานที่สำคัญ เช่น ถนน วัด โรงเรียน แม่น้ำ ลำเหมือง ป่าช้า บ้านผู้ใหญ่ บ้าน บ้านของนักเรียนเอง ศาลากลางบ้าน และกำหนดทิศทางให้ถูกต้อง บันทึกข้อมูล

กิจกรรมที่ 6 เสนออภิปราย สรุป

6.1 ให้กลุ่มส่งตัวแทนกลุ่มละ 1 คน ออกมาช่วยกันทำแผนที่แผ่นใหญ่บนกระดาษที่ครูดไว้บนกระดานดำ

6.2 ให้กลุ่มร่วมกันอภิปรายสรุปข้อมูล แล้วส่งตัวแทนออกมารายงานหน้าชั้นเรียน

6.3 ทุกกลุ่มร่วมกันอภิปรายเพื่อรวบรวมข้อมูล รวมกันให้เป็นข้อมูลของห้องเรียน โดยช่วยกันสรุปแยกแยะเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

6.3.1 สภาพทั่วไป

6.3.2 ประวัติและความเป็นมา

6.3.3 อาชีพและรายได้

6.3.4 เศรษฐกิจ

6.3.5 สิ่งแวดล้อมทางสังคม

6.3.5 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

6.3.6 ปัญหาต่างๆ

กิจกรรมที่ 7 วิเคราะห์ข้อมูล

7.1 ให้นักเรียนศึกษาวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้รูปแบบของการวิเคราะห์แบบโมเดลว่าจากกรอบความรู้ โดยร่วมกันอภิปรายจนเข้าใจ

7.2 หลังจากที่เข้าใจการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โมเดลว่าแล้ว จะนำข้อมูลของหมู่บ้านมาวิเคราะห์พร้อมกันต่อไป

โมเดลว่าเป็นรูปแบบที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล อภิปรายปัญหาความสัมพันธ์ สาเหตุและผลกระทบจากปัญหา โมเดลว่าแบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ ได้ 4 ส่วน หรือ 4 ด้าน คือ

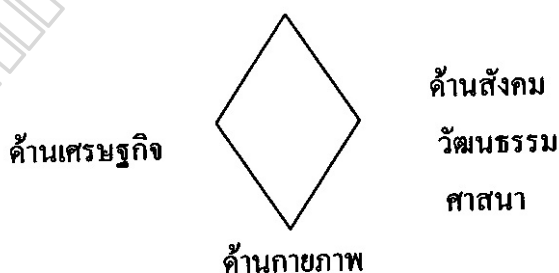
1. ด้านนโยบาย คือ ด้านเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง กฎหมายระเบียบ กฎข้อบังคับ กฎเกณฑ์ต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศและระดับโลก

2. ด้านเศรษฐกิจ คือ ส่วนที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน รายได้ รายจ่ายอาชีพ

3. ด้านสังคม คือ ส่วนที่เกี่ยวกับฐานะ ความเป็นอยู่ การศึกษา ศาสนาจารีตประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมต่างๆ

4. ด้านกายภาพ คือ สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ เช่น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อันได้แก่ ดิน น้ำ แร่ธาตุ ภูเขา ทะเล ป่าไม้ สัตว์ป่า ฯลฯ และสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ตึก บ้าน ถนน สะพาน ฯลฯ

การวิเคราะห์แบบโมเดลว่าสามารถเขียนเป็นแผนภูมิ คล้ายรูปว่าวดังภาพประกอบ 1 ด้านนโยบาย การเมือง การปกครอง

ภาพประกอบ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบโมเดลว่า

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 58

ให้นักเรียนทั้งห้องร่วมกันอภิปรายวิเคราะห์ข้อมูลของหมู่บ้าน ลงในกรอบแต่ละด้านของรูปว่าว

7.3 จากการวิเคราะห์ได้ข้อมูล ที่นับว่าเป็นปัญหา ที่คิดว่านักเรียนและชาวบ้านในหมู่บ้านจะสามารถร่วมมือกันแก้ไขได้

7.4 ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อเลือกปัญหาที่คิดว่า นักเรียนและชาวบ้านในหมู่บ้านจะสามารถร่วมมือกันแก้ไขได้

7.5 ให้นักเรียนนำปัญหาที่เลือกไว้ในข้อ 7.4 มาวิเคราะห์ผลกระทบโดยใช้โมเดลว่าอีกครั้ง

กิจกรรมที่ 8 คิดแก้ปัญหา

8.1 หลังจากให้นักเรียนได้ร่วมกันอภิปราย วิเคราะห์ และเลือกปัญหาแล้ว ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดหาวิธีแก้ปัญหา แล้วสรุปวิธีการแก้ปัญหา ของกลุ่มบันทึกไว้ในสมุด พร้อมส่งตัวแทนของกลุ่มรายงานวิธีการแก้ปัญหาของกลุ่มต่อเพื่อนๆ ในชั้นเรียน

8.2 มาร่วมกัน อภิปราย วิธีการแก้ปัญหาของแต่ละกลุ่มเพื่อสรุปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของห้องเรียน

กิจกรรมที่ 9 สรุปเพื่อนำไปปฏิบัติ

9.1 เมื่อกำหนดปัญหาและได้วิธีการในการแก้ไขแล้ว มาช่วยกันตั้งชื่อโครงการ ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่จะทำ

9.2 เมื่อได้ปัญหา มีวิธีการแก้ปัญหาและได้ชื่อโครงการแล้ว ให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย เพื่อแบ่งงานให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบ เช่น กลุ่มของนักเรียนได้ปฏิบัติงานอย่างไรบ้าง ให้บันทึกลงในสมุด

สุมน อมรวิวัฒน์ (2545 : 127) ได้กล่าวถึงรูปแบบการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ
กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านสะป่า “มงคลวิทยา” จังหวัดภูเก็ต เรื่องธรรมชาติศึกษา ระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น โดยอาจารย์สุกานดา บุญล้อม มีตารางกิจกรรมการจัดการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ
ณ วนอุทยานแห่งชาติเขาพระแทวและสวนผีเสื้อ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ดังนี้

ตาราง 1 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ ณ วนอุทยานแห่งชาติเขาพระเทว และสวนผีเสื้อ อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ธรรมชาติศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กิจกรรมการเรียนรู้	วิทยากร	วิชาที่เกี่ยวข้อง
1. นักเรียนทัศนศึกษาสวนผีเสื้อและวนอุทยานแห่งชาติเขาพระเทว 2. วิทยากรจากอุทยานให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศของวนอุทยาน พืชสิ่งมีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวนอุทยาน และประโยชน์ของวนอุทยานแห่งชาติ 3. วิทยากรจากสวนผีเสื้อให้ความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตของผีเสื้อ และระบบนิเวศน์ 4. นักเรียนศึกษาสังเกตจากธรรมชาติ 5. นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาแต่งโจทย์ปัญหา วาดภาพระบบนิเวศน์ของสวนผีเสื้อพร้อมทั้งเขียนบรรยายภาพประดิษฐ์ของที่ระลึก ค้นหาคำศัพท์ภาษาอังกฤษแล้วนำมาแต่งประโยค เขียนเล่าประสบการณ์ที่ได้จากการไปทัศนศึกษา 6. นักเรียนนำเสนอผลงานต่อที่ประชุม จัดนิทรรศการ สรุป และประเมินผล	1. นักวิชาการจากวนอุทยานแห่งชาติเขาพระเทว 2. นักวิชาการจากสวนผีเสื้อ 3. เจ้าหน้าที่จากวนอุทยานและสวนผีเสื้อ 4. ครูผู้สอน	1. วิทยาศาสตร์ 2. สังคมศึกษา 3. ภาษาไทย 4. คณิตศาสตร์ 5. ศิลปะ 6. การงาน 7. ภาษาอังกฤษ

ที่มา : สุนน อมรวิวัฒน์. 2545 : 127

การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จำเป็นจะต้องมีการเตรียมการในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้การเรียนรู้สามารถดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายกรมวิชาการ ได้กำหนดแนวทางในการเตรียมการระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยวิธีการศึกษา ครูควรเตรียมการในสิ่งต่อไปนี้ ตามความเหมาะสม ของกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละชั้นตอน (กรมวิชาการ. 2540 : 8 – 14)

1. เตรียมตัวครู

ครูจำเป็นต้องเตรียมแผนการสอน พร้อมสื่อหรืออุปกรณ์ตามแผนการสอนที่กำหนดไว้

2. เตรียมตัวนักเรียน

เนื่องจากการเรียนการสอน โดยวิธีกรณีศึกษา นักเรียนจำเป็นต้องมีทักษะจำเป็น บางประการ เพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพ ครูจึงต้องเตรียมตัวนักเรียนในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ฝึกตั้งคำถาม การตั้งคำถามเป็นทักษะที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูจึงควรจัดกิจกรรมเพื่อฝึกให้นักเรียนตั้งคำถามก่อน ดังนี้

2.1.1 ให้ศึกษาตัวอย่างคำถามที่ดี แล้วให้นักเรียนฝึกทดลองตั้งคำถามตามตัวอย่างในลักษณะเดียวกัน

2.1.2 ฝึกตั้งคำถามจากของจริง จากรูปภาพ จากข้อความต่างๆ จากคำถามที่ง่าย เช่น อะไร เมื่อไร ที่ไหน จนถึงคำถามที่ยากขึ้น เช่น อย่างไร เพราะเหตุใด ทำไม เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนจะได้เกิดทักษะการคิดค้นหาข้อมูลที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ฝึกการเก็บข้อมูล เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ได้ข้อมูลตรงตามความต้องการ นักเรียนจำเป็นต้องรู้จักแหล่งข้อมูล การเลือกวิธีการเก็บข้อมูล และการบันทึกข้อมูลได้อย่างมีระบบ ดังนี้

2.2.1 ฝึกให้นักเรียนได้รู้จักแหล่งข้อมูลต่างๆ ในชุมชนและภายนอกชุมชนว่ามีแหล่งข้อมูลใดบ้าง โดยครูนำคำถามที่ครูและนักเรียนร่วมกันตั้งขึ้นแล้วให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายว่า สิ่งที่ต้องการนั้น จะสามารถศึกษาได้จากแหล่งข้อมูลใดบ้าง เช่น ประวัติความเป็นมาในอดีต ซึ่งศึกษาได้จากผู้อาวุโสในชุมชน โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตำนาน หรือหนังสือประวัติชุมชน หรือจะศึกษาสภาพทางกายภาพในปัจจุบันของชุมชน ได้จากการสังเกต ตำรวจ สังเกต ประกอบการสัมภาษณ์ เป็นต้น

2.2.2 ฝึกให้นักเรียนเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ต้องการ โดยครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนหาความสัมพันธ์ของวิธีการเก็บข้อมูลแต่ละวิธีกับลักษณะของข้อมูลต่างๆ ว่าข้อมูลใดควรใช้กับวิธีใดได้เหมาะสม เช่น จะศึกษาข้อมูลในอดีตที่ผ่านมาใช้วิธีการสัมภาษณ์ประกอบการค้นคว้าจากเอกสาร ตลอดจนการสังเกตร่องรอยของโบราณสถาน โบราณวัตถุ

2.2.3 ฝึกให้นักเรียนรู้จักการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบและเป็นระเบียบ ที่ถูกต้องโดยครูจัดกิจกรรมฝึกให้นักเรียนได้รู้จักจับใจความสำคัญของการฟัง การสังเกต การสัมภาษณ์และการอ่านแล้วนำข้อมูลมาบันทึกย่อ

2.3 ฝึกให้นักเรียนทำความเข้าใจข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากบันทึกย่อมาเรียบเรียงเป็นกระบวนความให้สมบูรณ์

2.4 การฝึกมารยาทต่างๆ การศึกษาชุมชนเป็นกิจกรรมที่นักเรียนต้องพบปะกับบุคคลในชุมชนจึงจำเป็นต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ และมีมารยาทที่ดีต่อบุคคลในชุมชน เช่น มารยาทในการแสดงความเคารพ การกล่าวคำปฏิสันถารหรือทักทายตามธรรมเนียมที่ยอมรับกันในสังคม

3. เตรียมแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในชุมชนมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนักเรียนจะต้องศึกษาในลักษณะต่างๆ ครูต้องจัดเตรียมให้นักเรียนได้ศึกษาอย่างเหมาะสมในแต่ละกิจกรรมต่อไปนี้

3.1 วิทยากรที่มีในท้องถิ่น เช่นผู้อาวุโส พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะ ในด้านต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน ที่ครูสามารถติดต่อประสานงานได้ โดยครูจำเป็นต้องเตรียมการดังนี้

3.1.1 สํารวจและจัดทำทะเบียนวิทยากรที่สามารถให้ข้อมูล ความรู้แก่นักเรียนมีใครบ้าง มีความสามารถในด้านใด อยู่ที่ไหน

3.1.2 ครูควรขอความร่วมมือไปยังวิทยากรต่างๆ โดยการจัดทำเป็นหนังสือแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ และขอบเขตเนื้อหาสาระก่อนล่วงหน้าทุกครั้ง

3.2 แหล่งข้อมูลที่เป็นสถานที่ สถานที่ต่างๆในชุมชน และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะสถานที่ในปัจจุบันนั้นบ่งบอกถึงความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง ปัญหา รวมทั้งสามารถใช้เป็นสื่อที่จะให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ต่างๆ

3.3 แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร หลักฐานต่างๆ ครูจำเป็นต้องเตรียมเอกสารหลักฐานต่างๆที่เป็นข้อมูลของชุมชน เช่น ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) กชช. 2 ก. และอื่นๆ เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหรือตรวจสอบ ข้อมูลกับแหล่งข้อมูลอื่น โดยครูประสานงานเพื่อติดต่อขอเอกสารดังกล่าว จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ องค์การบริหารส่วนตำบล สาธารณสุข ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานป่าไม้อำเภอ สำนักงานเกษตร เป็นต้น แล้วนำมาจัดทำเป็นศูนย์ข้อมูลของโรงเรียนสำหรับให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าในรุ่นต่อไป

4. เตรียมการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน

4.1 การเตรียมนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหาปัจจุบันรายงานต่อชุมชน เมื่อครูและนักเรียนได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และสภาพปัจจุบันของชุมชน

แล้ว โรงเรียนต้องจัดให้มีการนำเสนอข้อมูลต่างๆที่ได้ศึกษามารายงานต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ทุกคนได้รับผลกระทบจากปัญหานั้นๆ แล้วให้ชุมชนช่วยกันเลือกปัญหาให้โรงเรียนได้นำไปศึกษาในเชิงลึกหรือทำกรณีศึกษาต่อไป

4.2 การเตรียมการเพื่อให้ชุมชนเข้าร่วมในการรับฟังการนำเสนอข้อค้นพบจากปัญหาต่างๆที่ได้จากการทำกรณีศึกษาของชุมชน

4.3 การเตรียมการเพื่อให้ชุมชนร่วมศึกษาทางเลือกและเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา เป็นขั้นตอนที่โรงเรียนและชุมชนควรได้ศึกษาร่วมกัน และประเมินทางเลือกและตัดสินใจเลือกทางเลือก เพื่อนำไปสู่การวางแผนและปฏิบัติงานร่วมกัน

5. การเตรียมการเพื่อทำแผนงานปฏิบัติตามทางเลือกร่วมกับชุมชน

เมื่อโรงเรียนและชุมชนได้ร่วมกันเลือกปัญหา ที่จะต้องร่วมกันแก้ไข และนักเรียนได้วิเคราะห์เจาะลึกถึงสาเหตุของปัญหาแล้วนำเสนอต่อชุมชน พร้อมทั้งได้ร่วมกับชุมชนเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไป ครู นักเรียน และตัวแทนของชุมชน เช่น ผู้นำหมู่บ้าน กรรมการฝ่ายต่างๆของหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนกลุ่มหนุ่มสาว พระสงฆ์ หรือบุคคลอื่นๆที่โรงเรียนเห็นว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและร่วมกันเขียน โครงการเพื่อแก้ปัญหา พร้อมทั้งวางแผนการปฏิบัติงาน ในขั้นนี้สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงอยู่เสมอ คือ กิจกรรมของโครงการจะต้องเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนและชุมชน สามารถที่จะร่วมมือกันปฏิบัติได้ โดยไม่เกิดความขัดแย้งกับองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ อันจะนำไปสู่ความไม่ปลอดภัย ทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการปฏิบัติงานของโรงเรียนและชุมชน

6. การเตรียมชุมชนเพื่อการลงมือปฏิบัติตามทางเลือก

การประสานความร่วมมือมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของงาน โรงเรียนและชุมชนต้องให้ความร่วมมือกัน เพื่อปฏิบัติตามทางเลือกและแผนที่กำหนดไว้ให้สำเร็จลุล่วง ดังนี้

- 6.1 แต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงานประสานชุมชน
- 6.2 คัดเลือกพื้นที่เป้าหมายในการปฏิบัติ
- 6.3 ศึกษาหาวิธีการทางวิชาการที่เหมาะสม
- 6.4 ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้รับทราบและขอความร่วมมือ
- 6.5 จัดหางบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์

7. การร่วมกับชุมชนประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงให้ดีขึ้น

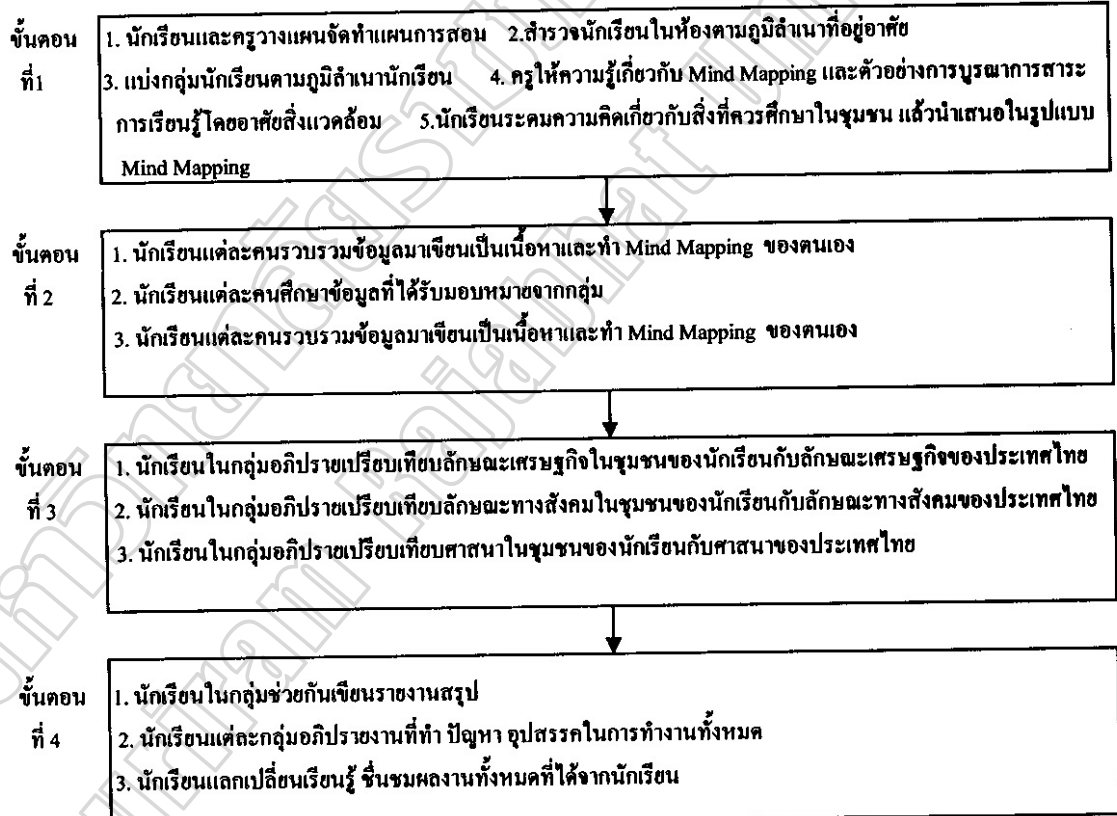
การประเมินผลการดำเนินงานนับว่าเป็นขั้นตอนสำคัญ เพื่อจะทราบผลการปฏิบัติงานในทุกขั้นตอนว่ามีข้อดี ข้อบกพร่องตรงไหน แล้วจะได้หาทางแก้ไขข้อบกพร่อง และปรับปรุงให้ดีขึ้น แนวการประเมินผลไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบตายตัว อาจใช้วิธีการดังนี้

การประเมินจากการสังเกต เพื่อรับทราบการเปลี่ยนแปลง ด้านพฤติกรรมของ
ผู้ปฏิบัติงาน

ประเมินจากการซักถามจะได้จากแหล่งข้อมูลตรง และเป็นการศึกษาซักถามและตอบ
คำถามและสร้างความเป็นกันเองแก่ผู้ถูกประเมินและผู้ประเมิน

ประเมินโดยใช้แบบสอบถาม เป็นการประเมินที่มีเกณฑ์การประเมิน

สุนน อมรวิวัฒน์ (2545 : 139 – 140) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้จากชุมชนและ
ธรรมชาติ เรื่อง ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย
กรณีศึกษา : โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ ภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต โดยอาจารย์
กาญจนา กาพกาญจน์ ผู้สอนได้จัดกระบวนการเรียนรู้ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 การจัดกระบวนการเรียนรู้จากชุมชนและธรรมชาติ

ที่มา : สุนน อมรวิวัฒน์. 2545 : 139 – 140

สาขันต์ ไพรชาญจิตร (2544 : 17 – 19) ได้รายงานผลการวิจัย เรื่อง การวิจัยและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษาดตลอดชีวิต กรณีศึกษานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และพื้นที่ใกล้เคียง มีแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ไทยที่โดดเด่นที่สุด จึงได้กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ สำหรับวิชาประวัติศาสตร์ ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา โดยมีเนื้อหาสาระที่สามารถเรียนรู้ 6 เรื่องใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การค้าขายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมสมัยอยุธยา ศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยา และภูมิปัญญาไทยสมัยอยุธยา ได้สรุปแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังตาราง 2

ตาราง 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้สำหรับวิชาประวัติศาสตร์

สาระการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้ที่ได้	วิธีการเรียนรู้
1. เรื่องการเมืองการปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ◆ พระราชวังหลวง(วังโบราณ) ◆ วัดพระศรีสรรเพชญ์ ◆ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา ◆ เจดีย์ศรีสุริโยทัย ◆ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระศรีสุริโยทัย (ทุ่งมะขามหย่อง) ◆ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ทุ่งภูเขาทอง) ◆ วัดไชยวัฒนาราม ◆ หมู่บ้านญี่ปุ่น ◆ หมู่บ้านโปรตุเกส ◆ ห้องสมุดประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ศึกษาด้วยตนเอง ◆ ศึกษาจากนิทรรศการ ◆ การบรรยายของวิทยากร ครู ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ◆ การจัดกิจกรรมวาดภาพ ◆ การสัมภาษณ์บุคคล ◆ การเข้าร่วมประกอบพิธีในชุมชน ◆ การท่องเที่ยว ◆ การขี่จักรยาน ◆ การเดินเท้าสำรวจ ◆ การสร้างหุ่นจำลอง ◆ ศึกษาจากคู่มือการเรียนรู้

ตาราง 2 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้ที่ได้	วิธีการเรียนรู้
<p>2.เศรษฐกิจการค้าขายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ห้องสมุดสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ◆ ห้องสมุดโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ◆ ห้องสมุดโรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ ◆ ห้องสมุดสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 อยุธยา ◆ ห้องสมุดสถาบันราชมงคลพระนครศรีอยุธยาวิทยาเขตท่าवासกรี ◆ วัด โศกพระยา ◆ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา ◆ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันทระเกษม ◆ ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ◆ ป้อมเพชร ◆ ย่านบางกระบือ ◆ วัดพนัญเชิง ◆ ห้องสมุดประชาชน ◆ ห้องสมุดสถาบันการศึกษาต่างๆในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ศึกษาด้วยตนเอง ◆ ศึกษาจากนิทรรศการ ◆ การบรรยายของวิทยากร ครู ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ◆ การจัดกิจกรรมการศึกษาวิจัย ◆ การจัดกิจกรรมวาดภาพ ถ่ายภาพ จัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้โดยผู้เรียน ◆ การสัมภาษณ์บุคคล ◆ การเข้าร่วม ประกอบศาสนพิธีในชุมชนของศาสนาต่างๆ ◆ การท่องเที่ยว ขี่จักรยาน

ตาราง 2 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้ที่ได้	วิธีการเรียนรู้
3. การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา ◆ อนุรักษ์สถานหมู่บ้านญี่ปุ่น ◆ ศาลากลางหลังเก่า ◆ แม่น้ำเจ้าพระยา ◆ แม่น้ำป่าสัก ◆ แม่น้ำลพบุรี ◆ ระบบคลองส่งน้ำในเกาะ เมืองและพื้นที่โดยรอบ 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ศึกษาแผนที่เก่า ◆ ศึกษาแผนที่ปัจจุบัน ◆ ศึกษาแผนภูมิหุ่นจำลอง ◆ ศึกษาภาพถ่ายทางอากาศ ◆ ศึกษาภาคสนามในสถานที่ จริง ◆ การศึกษาวิจัยแบบมี ส่วนร่วม ◆ จัดกิจกรรมสำรวจทางน้ำ ◆ การสำรวจศึกษาพืช สัตว์ ◆ ศึกษาภูมิประเทศ ◆ ศึกษาการใช้ที่ดิน ◆ ศึกษาการตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน ◆ วิธีการศึกษาโดยมีวิทยากร บรรยาย ◆ จัดเวทีเสวนา ◆ ศึกษาจากคู่มือการเรียนรู้
4. สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม สมัยอยุธยา	<ul style="list-style-type: none"> ◆ โบราณสถานต่างๆ ◆ วัดมหาธาตุ ◆ วัดราชบูรณะ ◆ พระราชวังหลวง ◆ พระราชวังจันทร์เกษม 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การบรรยายโดยวิทยากร ครู ◆ การศึกษาสถานที่จริง ◆ การวาดภาพ ทำแผนผัง ◆ ลอกลาย ทำหุ่นจำลอง ◆ ศึกษาจากคู่มือการเรียนรู้

ตาราง 2 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้ที่ได้	วิธีการเรียนรู้
5. ศาสนาในกรุงศรีอยุธยา	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ย่านวัดพุทไธสวรรย์ บ้านฉนวน ◆ คลองตะเคียน ◆ ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา ◆ ศาลพระกาฬ ◆ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จันทระเกษม ◆ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้า สามพระยา ◆ อนุสรณ์สถานบ้าน ไปรตุเกส 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การศึกษาชุมชน หมู่บ้าน พุทธ คริสต์ อิสลาม ◆ การเยี่ยมชมชุมชนสาม ศาสนา ◆ การเข้าร่วมกิจกรรมทาง ศาสนาของแต่ละชุมชน ◆ การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้นำ ทางศาสนาและผู้นำชุมชน ◆ การศึกษาจากนิทรรศการ หุ่นจำลอง แดบเสียงและสื่อ อื่นๆ ◆ การบรรยายโดยวิทยากร ครู และผู้รู้ ◆ ศึกษาจากคู่มือการเรียนรู้ ◆ การเรียนรู้ด้วยการเข้าไปชม ◆ ด้วยตนเอง และศึกษาคู่มือ
6. ภูมิปัญญาไทยสมัย กรุงศรีอยุธยา	<ul style="list-style-type: none"> ◆ เรือไทย ◆ ระบบการป้องกันภัย ธรรมชาติ ◆ ระบบป้องกันภัยสงคราม ◆ วิสกรรมก่อสร้าง ◆ ภาษาและวรรณกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ คุ้มขุนแผน ◆ ภูมิเรือไทยตามวัดต่างๆ ◆ พระปรางค์ เจดีย์ โบราณสถานต่างๆ ◆ เอกสาร โบราณ ◆ ระบบคู คลอง และทางน้ำ ต่างๆ ◆ ป้อม กำแพงเมือง ประตูเมือง

ตาราง 2 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้	แหล่งเรียนรู้ที่ได้	วิธีการเรียนรู้
	♦ อาวุธโบราณใน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา และพิพิธภัณฑ สถานแห่งชาติจันทระเกษม	

ที่มา : สายันต์ ไพเราะจติร์. 2544 : 17 – 19

จากวิธีการและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน มีมากมายหลายหลากวิธี ซึ่งครูผู้สอนต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม กับเนื้อหา กิจกรรม ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้สอดคล้องกับแนวการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ ตามแนวทางแห่งการปฏิรูปการศึกษาที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (และเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ ที่ผ่านมามีผู้ให้ความสนใจทำการวิจัยเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการวิจัยแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งพอจะนำเสนอผลงานดังกล่าว ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

พวงรัตน์ วิทย์ตมาภรณ์ (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ในการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น สรุปผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) ในด้านต่างๆโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยอันดับแรก ครูผู้สอน

มีความเห็นว่า การนำแหล่งความรู้ในชุมชนไปใช้ในการเรียนการสอนมีประโยชน์ รองลงมา ได้แก่ ครูผู้สอนมีการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนประเภทต่างๆ ครูผู้สอนใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการเรียนการสอนโดยวิธีการต่างๆ ส่วนอันดับสุดท้าย ได้แก่ ครูผู้สอนมีปัญหาอุปสรรคในการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน

ประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชนที่ครูผู้สอน ใช้ประกอบ การเรียนการสอนมากที่สุด คือ พิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่ทางชุมชนจัดขึ้น รองลงมา คือ กิจกรรมทางประเพณี ได้แก่ บุญบั้งไฟ บุญข้าวจี่ ฯลฯ ส่วนประกอบของแหล่งความรู้ในชุมชนที่ครูผู้สอนใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ หน่วยงานทางการศึกษา

วิธีการที่ครูผู้สอนนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนมากที่สุด คือ นำนักเรียนออกไปศึกษาและร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น รองลงมาคือ นำสิ่งแวดล้อมที่อยู่ตามธรรมชาติมาประกอบการเรียนการสอน ส่วนวิธีการที่ครูใช้น้อยที่สุดคือ ดัดต่อขออีเมลล์ วิดีทัศน์จากสถานีราชการ ครูผู้สอนมีความเห็นว่า การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนมีประโยชน์มากที่สุด ในการช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรักเรียนและผูกพันท้องถิ่นของตน รองลงมาคือ ทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้กับชุมชนในชีวิตจริงที่ตนอาศัยอยู่ ส่วนประโยชน์ของการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ที่ครูผู้สอนเห็นว่า มีประโยชน์น้อยที่สุด คือ ให้โอกาสแก่ชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการศึกษา

ครูผู้สอนมีความเห็นว่าในการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนนั้น มีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุด ในด้านขาดแคลนงบประมาณ รองลงมา คือ ระเบียบการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่พบน้อยที่สุด คือ ผู้บริหาร ไม่สนับสนุนเท่าที่ควร

การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการเรียนการสอนของครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในด้านประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชน วิธีการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน และประโยชน์ของการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านปัญหาอุปสรรค พบว่า โรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหา อุปสรรคในการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภานิศ บุษมมงคล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลำพูน สรุปผลตามกรอบของวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. การใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนทุกประเภท เพื่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด ลำพูน ที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง และที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอรอบนอก อยู่ในระดับ ปานกลาง

2. การใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลำพูน เกือบทุกประเภทระหว่างโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง กับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอรอบนอก ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์เทคโนโลยี โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตทั้งสองมีระดับการใช้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง ใช้มากกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอรอบนอก

3. ลักษณะปัญหาที่สำคัญของการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลำพูน ได้แก่ ความจำกัดด้านงบประมาณค่าใช้จ่าย ความจำกัดเรื่องเวลาในการดำเนินการและโรงเรียนกับชุมชนขาดการวางแผนการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนร่วมกัน

4. ข้อเสนอแนะที่สำคัญในการแก้ปัญหาการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนกับชุมชนควรมีการวางแผนการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนร่วมกัน โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการเรียนการสอน โรงเรียนควรจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานให้บุคลากรรับทราบโดยทั่วกัน และโรงเรียนควรสำรวจและจัดทำข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในชุมชนประเภทต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน

วิทยา บุญศรีนุ้ย (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชัยบุรี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของครูประถมศึกษาต่อการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 รายการ คือ 1. สวนสมุนไพร 2. สวนพฤกษศาสตร์ 3. ป่าธรรมชาติหรืออุทยานแห่งชาติ 4. พิพิธภัณฑ์สถาน เรื่องที่เห็นด้วยอันดับหนึ่งของแต่ละรายการคือ จัดให้มีสวนสมุนไพรขึ้นในโรงเรียน จัดให้มีสวนพฤกษศาสตร์ในบริเวณโรงเรียน จัดให้มีการอนุรักษ์ป่า พานักเรียนไปทัศนศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นจากพิพิธภัณฑ์สถาน และเห็นด้วยในระดับมากที่สุด 2 รายการ คือ 1. สวนสาธารณะ 2. สวนป่าชุมชน

สามารถ รอดสำราญ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ทั้ง 8 กลุ่ม โดยนำกลุ่มแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศมาใช้เป็นอันดับสูงสุด รองลงมาทุกกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง คือแหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณี แนวความคิดหลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน แหล่งเรียนรู้ที่เป็นวิทยาการ การประกอบอาชีพในท้องถิ่น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ ตามลำดับ สำหรับปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นปัญหาอันดับสูงสุด คือ ด้านงบประมาณ รองลงมาคือ ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดการและด้านบุคลากรตามลำดับ

สิริญา สกุนตะเสถียร (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการใช้แหล่งการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด นครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารโรงเรียนและหัวหน้าหมวดวิชา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีการบริหารการใช้แตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ ของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลกับโรงเรียนที่ตั้งนอกเขตเทศบาล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับความต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผู้บริหารโรงเรียนทุกโรงต้องการใช้ตรงกันทั้ง 4 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ อากาศ แสงแดด และดิน แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลสมาคม ได้แก่ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำท้องถิ่น ศิษย์เก่า และคหบดี ผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ สถาบัน หน่วยงาน ได้แก่ วัด โบสถ์ สุเหร่า หรือสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สถานประกอบการ มหาวิทยาลัย และแหล่งเกษตรกรรม ส่วนแหล่งเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยี กิจกรรม วัฒนธรรม และ ประเพณี ได้แก่ กิจกรรมสันทนาการ เทคโนโลยี พื้นบ้าน คำรณเอกสารทางวิชาการ ประเพณีและวัฒนธรรม ส่วนแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนผู้บริหารทุกโรงต้องการใช้ตรงกัน คือ ห้องสมุดโรงเรียน รองลงมาเป็นสวนสมุนไพร ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องแนะแนวและพิพิธภัณฑสถานตามลำดับ

งานวิจัยต่างประเทศ

ซอร์เบลโล (Sorbello. 1978 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในบทบาทหน้าที่ที่เป็นจริงและที่คาดหวัง

ตามทัศนะของครูประถมศึกษา ครูใหญ่ ผู้ปกครองนักเรียนประถมศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนที่ไม่ใช่ นักเรียนประถมศึกษา โดยศึกษาความสัมพันธ์ 5 ด้าน คือ ศึกษาด้านการบริหารทั่วไป ด้านนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่อุปกรณ์อำนวยความสะดวก และด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มเห็นว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย ทุกกลุ่มเสนอให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วม ในการคัดเลือกหนังสือเรียน การจัดหลักสูตร ระเบียบวินัยของครู และให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายของโรงเรียน

ทอย (Toy, 1983 : Abstract) ได้ศึกษาแผนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียน ชุมชน พบว่า ในการที่จะวางแผนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนในชนบทนั้น ควรจะมีการพัฒนาทางด้านนโยบาย และกฎต่างๆ ให้มีการวิจัยปรับปรุงแก้ไข ส่วนที่บกพร่องอยู่ กำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมายให้ชัดเจน สร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกและจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี การทำให้เกิดการไว้วางใจ ความกระตือรือร้นในการทำงาน และจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานด้วย

คิง (King, 1984 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โรงเรียนในฐานะเป็นชุมชนและความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสามารถลดความแตกแยกของชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการประชาธิปไตย โดยชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและพบว่าหากให้โอกาสประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างกฎ ระเบียบ จะทำให้เขามีความรู้สึกว่า เขาต้องรักษากฎระเบียบนั้นไว้ หากให้เขามีโอกาสได้เข้าร่วม จะมีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบมากขึ้น ถ้าบุคคล ประชาชน ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เขาจะเป็นผู้ที่ไปดำเนินการในกิจกรรมของโรงเรียนความแตกแยกจะลดน้อยลง

คราฟ (Craff, 1988 : Abstract) ได้ศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการจัดการศึกษา และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนที่จะทำให้ทัศนคติของชุมชนมีต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมายคือ ต้องการศึกษาค่าความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมกับการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน กับทัศนคติที่มีต่อสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า มีค่าความสัมพันธ์ระหว่างระดับทัศนคติกับระบบโรงเรียนในแต่ละสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชุมชนกับสิ่งแวดล้อม หรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน

เมสเทนเฮาเซอร์ (Mestenhauser, 2000 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในอนาคตของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการจัดการศึกษาของชุมชนในประเทศบราซิล พบว่าทำอย่างไรชุมชนถึงจะมองเห็นความสำคัญของการศึกษา ทำอย่างไรชุมชนจึงจะสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียน หลังจากนั้นเขาได้ตั้งทีมงานศึกษาตามหัวข้อที่กำหนด

จำนวน 45 เรื่อง ซึ่ง 4 เรื่องแรกที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษามากที่สุด คือ

1. การจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน
2. กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู
3. การพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชนในเขตบริการโรงเรียน
4. ความต้องการของโรงเรียนที่มีต่อชุมชน

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ กล่าวได้ว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการจัดการเรียนรู้นั้นสถานศึกษาและชุมชนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันโดยอิสระ ไม่จำกัดวัย จำกัดเวลาและสถานที่ ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการ จัดหา จัดสร้าง และส่งเสริมสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน